

DATUM	12-6-2023
AAN	Commissie Milieu en Mobiliteit
VAN	Gedeputeerde Huib van Essen
ONDERWERP	Voortgang uitvoering moties en amendement lokaal eigendom bij windenergie

Inleiding

Bij de behandeling van het [Statenvoorstel Tussenbalans Regionale Energiestrategieën \(RES\)](#) op 21 september 2022 zijn Amendement 22 'Lokaal eigendom' en de Motie 58 'Iedereen kan meedoen' en Motie 59a 'Coöperatief provinciaal eigendom' aangenomen. Tijdens de PS-vergadering van 8 februari 2023 is Actualiteitsmotie 5 'Energie' aangenomen gericht op publiek eigendom. In deze memo wordt u geïnformeerd over de voortgang van de uitvoering van het amendement en de moties.

Het amendement en moties 58 en 59a gaan over de wijze waarop de provincie in samenwerking met energiecoöperaties invulling geeft aan minimaal 50% lokaal eigendom. Hiervoor is de afgelopen jaren al een ondersteuningsstructuur opgezet waar energiecoöperaties gebruik van kunnen maken. De ondersteuning voor het realiseren van projecten in lokaal eigendom bestaat uit verschillende onderdelen. Het [Servicepunt Energie](#) ondersteunt bewonersinitiatieven, coöperaties en gemeenten via o.a. adviesgesprekken, kennisdeling, trainingen en hulp bij het opstarten van projecten. Voor projectontwikkeling is ook steun te vinden via het platform de [Projectcentrale](#). Bij de Subsidieregeling Uitvoeringsverordening Subsidies Energietransitie ([USET](#)) kunnen energiecoöperaties subsidie krijgen voor de initiatief-fase, voor het opzetten van participatietrajecten en het realiseren van inclusieve projecten. Bij het [Ontwikkelfonds](#) kunnen energiecoöperaties leningen aanvragen voor de risicovolle ontwikkelfase van zon en windprojecten.

Naar aanleiding van de moties wordt gekeken of aanvullingen op deze ondersteuning nodig zijn.

Amendement 22 'Lokaal eigendom'

In [Amendement 22 'Lokaal eigendom'](#) staat dat de provincie bij mogelijke planvorming minimaal 50% lokaal eigendom als uitgangspunt hanteert en streeft naar maximale participatie door omwonenden. In de [Omgevingsvisie provincie Utrecht](#) en de ([Interim Omgevingsverordening](#)) zijn hiervoor al teksten opgenomen. Dit geldt voor alle (grootschalige) energieopwekkingsprojecten in de provincie Utrecht.

Om lokaal eigendom in de praktijk daadwerkelijk goed vorm te geven is het aan te bevelen dat het bevoegd gezag participatiebeleid vaststelt. Hiermee kan men ook stimuleren dat procesparticipatie plaatsvindt in de fase voorafgaand aan de formele besluitvormingsprocedure. Voor meer informatie hierover zie de [factsheet](#) van Nationaal Programma RES hierover. In de meeste gevallen is de gemeente bevoegd gezag voor de energieopwekkingsprojecten. In dat geval wordt op gemeentelijk niveau een beleidskader of afwegingskader vastgesteld. De provincie ondersteunt gemeenten hierbij.

In het geval de provincie ook zelf de rol van bevoegd gezag gaat vervullen, is het aan te bevelen dat PS een beleidskader vaststelt zodat lokaal eigendom en bewonersparticipatie beter vormgegeven worden door initiatiefnemers. Vanuit zowel de huidige wetgeving (Elektriciteitswet) als de beoogde Energiewet (Wetsvoorstel Energiewet - 17 november 2021) heeft de provincie een rol bij windparken vanaf respectievelijk 5 MW en 15 MW. In beide wetten kan de provincie het ruimtelijk besluit aan de gemeente laten, mits de gemeente ervoor openstaat om dit actief op te pakken. Er zijn meerdere voorbeelden van beleidskaders op gemeentelijk niveau die als inspiratie kunnen worden gebruikt voor een provinciaal beleidskader. Het beleidskader zorgt ervoor dat een initiatiefnemer van een windproject met de omgeving in gesprek moet gaan over wenselijke en haalbare vormen van lokaal eigendom en bewonersparticipatie. Deze gesprekken leiden tot omgevingsovereenkomsten met daarin afspraken met de omgeving. Bij het startgesprek voor de projectbesluitprocedure zal het (nieuwe) college van Gedeputeerde Staten aangeven op welke manier verder invulling wordt gegeven aan beleid over lokaal eigendom.

Motie 58 'Iedereen kan meedoen'

[Motie 58 'Iedereen kan meedoen'](#) verzoekt het College om samen met energiecoöperaties een verkenning te starten naar een participatiefonds gericht op huishoudens die financieel niet in staat zijn om te investeren in een energieproject. De afgelopen maanden zijn daarom gesprekken gevoerd met verschillende energiecoöperaties uit de provincie Utrecht, met de provinciale koepel Energie van Utrecht en met de landelijke koepel Energie Samen. Uit deze gesprekken komt naar voren dat er twee mogelijkheden zijn om invulling te geven aan een participatiefonds: het bestaande Ontwikkelfonds aanpassen en uitbreiden en een nieuw Realisatiefonds opzetten. De provincie Utrecht ondersteunt de ontwikkeling van coöperatieve energieprojecten op dit moment al via [het Ontwikkelfonds](#). Hiermee kunnen energiecoöperaties leningen aanvragen voor de risicovolle fase van de

ontwikkeling van wind en zonne-energie projecten. Op dit moment is er bij het Ontwikkelfonds nog geen speciale aandacht voor huishoudens die financieel niet in staat zijn om te investeren in een energieproject. Met de partners van het fonds zal verkend worden of de voorwaarden voor leningen aangepast kunnen worden zodat huishoudens met een smalle beurs zonder zelf te investeren mee kunnen profiteren van de opbrengsten van energieprojecten. Naast aanpassing in de voorwaarden zal het fonds ook uitgebreid moeten worden indien de wens is om voor alle windprojecten in de provincie Utrecht leningen uit het fonds beschikbaar te stellen. Uitgaande van 1 TWh windenergie (ongeveer 55 moderne windturbines) zou dit uitkomen op een ophoging van ongeveer € 10 miljoen (gebaseerd op een lening van 500.000 euro voor 20 windprojecten). Hiervan kan het ministerie van EZK mogelijk een deel dragen zoals bij het huidige Ontwikkelfonds al het geval is. Aangezien het om een revolverend fonds gaat zal een groot gedeelte van dit bedrag weer terugvloeien in het fonds bij succesvolle realisatie van windprojecten. De terugbetaalde leningen kunnen vervolgens weer ingezet worden voor andere initiatieven zoals bijvoorbeeld toekomstige warmteprojecten. Naast de ontwikkelfase hebben energiecoöperaties ook financiering nodig voor de realisatiefase. Daarom wordt er ook gekeken of het nodig en mogelijk is om een nieuw Realisatiefonds op te zetten. Waar het Ontwikkelfonds financiering levert in de ontwikkelfase zou dit nieuwe fonds gericht zijn op financiering voor de realisatie van een energieproject. De provincie kan daarbij de voorwaarde stellen dat een lokaal participatiefonds gevuld wordt waardoor iedereen in de omgeving van het project financieel mee kan profiteren. De haalbaarheid van een nieuw Realisatiefonds wordt op dit moment onderzocht in overleg met Energie Samen en de Bank Nederlandse Gemeenten (BNG), die hiervoor kapitaal ter beschikking zou kunnen stellen. De provincie (eventueel samen met gemeenten) zou dan garant kunnen staan. Een eerste inschatting is dat voor het opzetten van een Realisatiefonds voor de realisatie van 1TWh aan windenergie in de provincie Utrecht een voorziening van € 7,5 miljoen nodig is voor de garantstelling.

Motie 59a 'Coöperatief provinciaal eigendom'

[Motie 59a 'Coöperatief provinciaal eigendom'](#) verzoekt het College om samen met energiecoöperaties een verkenning te starten naar coöperatief provinciaal eigendom waarbij prioriteit ligt bij lokaal eigendom en vervolgens een aanvulling mogelijk wordt gemaakt via financiële inleg van particuliere inwoners in de provincie die op grotere afstand van windturbines wonen.

Met het uitgangspunt dat minimaal 50% lokaal eigendom nodig is zou het voor kunnen komen dat een windproject in een buitengebied niet opgezet kan worden omdat de omgeving niet in staat is om de financiering voor 50% lokaal eigendom te realiseren. Coöperatief provinciaal eigendom kan vervolgens ingezet worden om alsnog minimaal 50% lokaal eigendom te realiseren. Dit geeft een bijkomend voordeel dat bewoners van de provincie Utrecht meer mogelijkheden worden geboden om financieel bij te dragen aan de verduurzaming van de provincie Utrecht.

In de provincie Utrecht is er al een provinciale koepelcoöperatie, namelijk Energie van Utrecht. Deze koepel is met steun van de provincie Utrecht opgericht en biedt verschillende diensten aan energiecoöperaties, zoals de inzet van projectleiders bij de realisatie van duurzame energieprojecten. De provincie is in gesprek met Energie van Utrecht en lokale energiecoöperaties in buitengebieden om te kijken of er een dienst toegevoegd kan worden voor de realisatie van coöperatief provinciaal eigendom.

Actualiteitenmotie 5 'Energie'

[Actualiteitenmotie 5 'Energie'](#) verzoekt het College te onderzoeken hoe de publieke belangen in de provinciale energievoorziening beter geborgd kunnen worden, bijvoorbeeld met het oprichten van een provinciaal energiebedrijf. De energievoorziening kent verschillende onderdelen: energie-infrastructuur, elektriciteitsvoorziening en warmtevoorziening.

De publieke zeggenschap over de energie-infrastructuur voor elektriciteit en gas is gegarandeerd via netbeheerders Stedin en Tennet waar overheden aandeelhouder van zijn. Publieke zeggenschap over de infrastructuur voor warmte wordt geregeld in de nieuwe Wet Collectieve Warmte die op komst is met daarin de eis dat nieuwe warmtenetten (groter dan 1500 aansluitingen) voor minimaal 51% in publieke handen komen. In eerste instantie wordt daarvoor naar de gemeenten gekeken, maar ook voor andere partijen als de provincie, de netbeheerder en Energie Beheer Nederland (EBN) is mogelijk een rol voorzien. In IPO-verband is afgesproken dat provincies een aanjaagfunctie gaan vervullen bij de totstandkoming van warmtenetten; iedere provincie gaat na hoe dit nader vorm te geven. Ambtelijk worden hiervoor nu diverse opties in kaart gebracht. Hierover wordt u naar verwachting voor het einde van het jaar verder over geïnformeerd.

Voor de elektriciteitsvoorziening kan gekeken worden naar een provinciale, regionale of gemeentelijke energiemaatschappij. Deze energiemaatschappij zou inwoners en bedrijven van energie tegen kostprijs kunnen voorzien vanuit regionale hernieuwbare energiebronnen m.b.v. een zelfleveringsmodel. Hiervoor moet een (administratieve) organisatie opgezet worden die aan de wettelijke eisen voldoet en gecertificeerd is, en een vergunning heeft van de ACM voor de verkoop van elektriciteit aan groot- en kleinverbruikers. Welke rol de provincie hierin in zou kunnen nemen is nog niet duidelijk. Hiervoor worden gesprekken gevoerd met gemeenten, Energie van Utrecht, lokale energiecoöperaties en experts.

Afsluiting

In deze memo is korte de stand van zaken geschetst van de uitvoering van het amendement en de moties over lokaal eigendom bij energieprojecten en de motie over borging van publiek belang. Naar verwachting dit najaar zal het (nieuwe) college van Gedeputeerde Staten aangeven op welke manier hier verder invulling aan gegeven zal worden.

Concluderend:

1. Een beleidskader voor lokaal eigendom en bewonersparticipatie is aan te bevelen om lokaal eigendom, zeggenschap en meeprofiten voor omwonenden en inclusiviteit beter mogelijk te maken bij windprojecten in de provincie Utrecht. Hierbij dient rekening gehouden te worden met de doorlooptijd om een dergelijk beleidskader te ontwikkelen en vast te stellen.
2. Het bestaande Ontwikkelfonds en een mogelijk nieuw Realisatiefonds zijn financiële instrumenten die inclusiviteit en lokaal eigendom kunnen stimuleren bij respectievelijk de ontwikkelfase en de realisatiefase van windprojecten. De haalbaarheid dient nog verder onderzocht te worden waaronder ook de hoogte van de benodigde investeringen.
3. Voor coöperatief provinciaal eigendom hoeft de provincie zelf geen nieuw model op te zetten, maar kan de provincie wel steun bieden aan koepelcoöperatie Energie van Utrecht om dit verder uit te werken.
4. “Lokale energie tegen kostprijs” kan via een provinciaal, regionaal of gemeentelijk energiebedrijf, via een coöperatief energiebedrijf of een combinatie hiervan gerealiseerd worden. Dit wordt de komende maanden verder uitgewerkt om te kijken welke rol de provincie hierin kan spelen.